

**Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor
Partes Distributæ Pars ...**

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Dispvatio VII. De Superstitione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

DISPUTATIO SEPTIMA

De Superstitione.

QUESTIO I.

De Superstitione in Genere & prima ejus specie, Idololatria.

QUONIAM virtus Religionis, uti alia virtutes, in medio consistit, hinc contra eam peccatur vel per excessum, & vocatur Superstitio: de qua in hac Disputatione agemus, vel per defectum, & appellatur Irreligiositas de qua disp. seq. Superstitio itaque est vitium Religioni oppositum per excessum, non quasi in cultu divino excedat ultra prescriptum verae religionis: sed quia exhibet cultum divinum, cui non debet, vel alio modo, quam debet, recteque describitur esse falsa religio, id est, vitiosus cultus veri vel falsi Dei: quamquam enim Superstitio maxime committatur per cultum falorum Deorum: habet tamen etiam locum in cultu veri Dei, ut patet in cultu ab haereticis offerri solito.

obscurata superstitione & magia. Vel enim diabolus honoratur, ut Numen & est idololatria; vel solitur, ut aliquid occultum revelet, & est divinatio, vel ut dirigat in operando, & sic est Superstitio vanarum observationum vel magia. De prima hujus superstitionis specie hac questione agemus, de aliis insequentibus acturi.

Itaque idololatria derivatur ab idolo, quod nihil est aliud, quam imago vana & instabilis, seu imago rei, quae est destinata ad indebitum cultum alicui tribuendum. Hinc imagines Sanctorum & Regum non sunt idola: tum quia sunt imagines rerum verarum, instituta ad representandum id, quod vere fide est: tum quia non sunt destinata ad cultum indebitum.

Idololatria generatim & metaphoricè sumitur pro omni peccato, quo quis mortifere inhaeret creaturae: proprie autem est cultus, quo creatura loco Dei colitur. Exhibetur autem ille non solum sacrificio (quod soli Deo debetur) sed etiam quovis alio signo honoris, quo intendimus creaturae tribuere aliquam excellentiam Deo propriam, ut si quis detegat caput ad imaginem Minervae tamquam numinis sapientiae.

Prima origo idololatriae fuit desiderium praesentiae mortuorum: cum enim parentes mortuos filios summe desiderarent praesentes, illis statuas erexerunt, in quibus filios tamquam praesentes cernerent. Ita clare colligitur ex Sap. 14. Deinde ipsa statuae tamquam numine plene & animatae coli ceperunt: & quia diabolus statuis illis, mox ut dedicatae erant, se insinuavit, putabant Ethnici se posse Deos facere, quam potestatem miratur & extollit Trimegistes, ut refert Augustinus 1. 8. de Civit. Dei c. 23. Ex his postmodum factum est, quod Ethnici capti pulchritudine, & virtute corporum caelestium & elementorum, nec considerantes, unde eam haberent, etiam eis cultum divinum exhibere ceperunt, & eorum imagines adorare, ut habetur Sap. 13. Postremo crescente prava consuetudine eoque deventum est, ut si aliquid esset, quod aliqua utilitatem vel noxam adferret hominibus, mox pro Deo coleretur ad commoda conferenda & incommoda arctenda, sic Bovem, Capram, Crocodilum &c. coluerunt: proveniebat hoc ex falsa imaginatione, qua putabant omnibus hujusmodi rebus vim aliquam invisibilem praesidere & connexam esse, a qua regerentur: quam proinde precibus ac sacrificiis placandam censebant.

quae ratione rei, cultus quatuor species.

Idololatria derivatur ab idolo, quod describitur.

Quid idololatria.

Ejus prima origo & progressus.

Quid Superstitio.

Dividitur in superstitionem cultus indebiti & rei cultus. Et illa iterum in superstitionem cultus.

Et Superstitio.

Superstitio.

6. Quia fuerit prima, secunda & tertia idololatriæ.

Ex dictis patet, primam idololatriam fuisse cultum hominum mortuorum, qualis est Iovis, Martis &c. secundam cælorum, statuarum & dæmonum in Parvis: tertiam elementorum & partium mundi, ut Solis, Lunæ &c. quartam aliarum rerum humano generi commodarum vel noxiarum.

7. Est peccatum mortale gravissimum.

Idololatriæ peccatum mortale est gravissimum, eo quod peccans honorem divinum ipsamque divinitatem, quantum in se est, transferat in creaturam: sicut etiam in republica gravissimum censeretur crimen, honorem regium ipsamque regiam majestatem in alium, quam legitimum principem, ex plena scientia, quantum in se est, transferre: ideoque sicut hoc est crimen læsæ majestatis humanæ, ita & illud læsæ majestatis divinæ. Et quidem Suarez l. 2. de Superst. c. 6. n. 15. quem sequitur Castro Palao disp. 1. de Superst. punct. 2. n. 2. docet idololatriam peccata virtutibus moralibus opposita (secus censeret de iis quæ virtutibus Theologicis per se opponuntur) excedere in malitia: nos postea eam cum blasphemia conferemus.

QUÆSTIO II.

De Divinatione ejusque Speciebus.

8. Quid sit divinatio.

DIVINATIO hic est inquisitio de aliquo peccato, quod humano modo cognosci non potest, ope vel disciplina dæmonis facta. Quamquam enim dæmones non possint certo cognoscere futura (circa quæ maxima ex parte versatur divinatio) quæ à libero arbitrio alterius dependent, longè tamen plura de futuris rebus, quam homines cognoscunt. Primum quia cognoscunt omnes causas naturales & earum vim, ut solis, lunæ &c. ex quibus faciliè colligunt, qui effectus secuturi sint ex parte illarum: remotè autem etiam colligunt ex complexione corporum humanorum, in quid voluntas maxime propendeat. Secundò quia sciamam habent experientiam: milles enim observarunt, quid & ex quo in causis liberis sequi soleat, & quibus rebus humana voluntas impellatur. Tertio cognoscere possunt ab angelis beatis vel ex scripturis, quas meliùs intelligunt, quam homines. Quarto quia vident in locis longinquis effectus jam inchoatos.

9. Divinatio alia expressam dæmonis invocationem, alia implicitam continet. Prior varios sub se modos comprehendit.

Divinatio alia fit per expressam dæmonis invocationem; alia per implicitam. Prior vocatur Necromantia continetque varios sub se modos, secundum quos diabolus rite consulitur, vel consultus respondet: nam consuli solet primò per sacrificia animalium & tunc respondere solet per signa apparentia in extis animalium & vocatur Haruspicium. Secundò per preces in idolis & tunc respondere solet per ipsa idola, & vocatur Oraculum. Tertio per preces in

suis Prophetis, qui vocantur Pythonici & Pythonissæ, & tunc respondere solet per umbilicum vel alias partes inquestas, teste Origine l. 7. contra Celsum. Quoad alios modos vide alios auctores.

Posterior divinatio subdividitur in illam, quæ fit per media non facta operâ hominum, & in eam quæ fit per talia media. Prima ex his ulterius subdividitur in eam, quæ fit per situs & motus astrorum vocaturque Astrologia judiciaria (de qua egimus disp. 6. de Deo Creatore q. 5.) item in eam, quæ fit ex garritu avium, appellaturque Augurium: in eam, quæ fit ex volatu aviù & dicitur Auspicium: in eam, quæ fit per lineamenta manûs & nuncupatur Chiromantia: in eam, quæ fit occasione alicujus verbi ab homine fortuito vel alia occasione, quam divinas intendat, prolatis, & vocatur Omen. Denique in eam, quæ fit ex somniis, non à causa naturali, puta constitutione cæli, aëris propriæ corporis, vel à Deo, sed à dæmone immixtis: à quo autem somnia orientur vel immittantur nullâ notitiâ certitudinali, sed tantum conjecturali, ex dispositione, quam somnia post se relinquunt, vel ex fine, ad quem movent, delumenda, conclusi potest: si enim dicta dispositio vel finis in bonum tendat, Deo: si verò in malum, dæmoni tamquam causæ omnia adscribenda esse conjectant Doctores.

Tunc autem & non aliàs, jam allegatæ divinationes sunt superstitionis, quando ex astris, garritu volatuque avium & lineamentis somniisque humanis colliguntur effectus, ex natura rei vel divina ordinatione inde non colligibiles. Alioquin satis constat ex garritu & volatu avium mutationem auræ, ex somniis mutationem sanctorum, infirmitatis, occultam humorum qualitatem, quantitatem & efficaciam posse conjectari: præter etiam naturalistæ ex lineamentis corporis humani ejusdem robur aut debilitatem conjectare solent, ut apud Aristotelem in problematibus & alios videre est.

Alteræ species divinationis præ implicitam dæmonis invocationem, quæ fit ex actione aliqua humana ad divinandum directæ, vocatur sortilegium: quod proprie significat rei futuræ per sortes explorationem. Triplices autem sunt sortes, videlicet divinatoriæ, consultatoriæ & divinatoriæ. Divinatoriæ sunt, per quas decernitur, qui sit res aliqua tribuenda, sive sit honor, pœna vel functio: hæc sortes per se sunt licitæ extrajurisdictionem Ecclesiasticam (in quo prohibentur c. Ecclesia vestra, de Sortileg.) ut post Suarez de Superst. c. 12. n. 3. Sanchez l. 2. Moral. c. 38. n. 57. & alios, quos citat, docet Castro Palao de Superst. disp. 1. punct. 6. n. 2. & Bassani in Supplem. V. Divinatio n. 13. qui etiam referunt casus, in quibus per accidens illicitæ fiunt sortes divinatoriæ.

13. Alia consultatoria qua per se sunt illicita.

Consultatoriae sunt, quando ex iis quaeritur divinum consilium, ut sciatur in negotio oblcuro, quid agendum sit. Haec sunt regulariter illicita, velut reprobationem Dei involventes & prohibita c. Sortes 26. c. 5. nisi ex instinctu divino vel in necessitate in re ardua, deficiente humano consilio cum debita in Deum reverentia & fiducia adhibeantur juxta illud Proverb. 16. Sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur.

14. Et alia divinatoria, qua constituantur sortibus legitime sortitionum.

Sortes divinatoriae sunt, quae adhibentur ad inquirendam futurorum eventuum veritatem, constituuntque sortilegium superstitiosum, tamquam attribuentes demoni futurorum praescientiam, soli Deo propriam, taciturnaque cum eodem demone tam ad sortes dirigendas, tum ad effectus praesignatos procurandos, involventes pactum: nam a nulla alia causa, quam a diabolo cum aliqua apparentia potest sortium moderatio ad occulta & futura significanda expectari.

15. Divinatio ex genere suo est peccatum mortale.

Divinatio ex communi Doctorum sententia est peccatum mortale ex suo genere, sive fiat cum expressa sive cum tacita demonis invocatione. Ratio est: quia divinatio importat sortitionem & societatem cum demone, per aetuo Dei hoste: nam per divinacionem homo disciplinae diaboli se subijcit, ab eo occulta aut futura edocendus, ipsiusque documentis fidem praestiturus, adscripta plerumque eidem futurorum praescientia, soli Deo propria juxta illud Isara 41. Annuntiate qua ventura sunt in futurum & sciemus quia Dy estis vos.

16. An levitas materia de mortali est?

Unde existimat Bonacina Tom. 2. disp. 3. quaest. 5. punct. 3. n. 16. post alios, quos citat, non dari levitatem materiam a mortali excusationem, si divinatio serio fiat. Si vero joci causa quis ostendat se velle futura divinare, interim credens sortem esse futile & inane, communiter Doctoris censent talem non incidere in culpam gravem: tamen Castro Palao sup. punct. 3. n. 6. hunc usum raro a mortali excusandum putat.

17. An liceat a demone petere, ut quid revelet, eo modo quo scire potest.

Similiter Bonacina sup. n. 18. divinacionem per somnia, sortes &c. a mortali liberat, si quis per simplicitatem (quod in mulierculis facilius locum habet) illis fidem praestet, si ex ruditate putet a Deo esse, vel tenuiter credat.

Petes I. An sit superstitiosum petere a demone, ut aliquid revelet, eo modo, quo potest cognoscere? Resp. Affir. cum Suarez sup. c. 8. n. 16. Ratio est: quia per hoc ipsum demon intendit aliquid usurpare de excellentia Dei, & honore illi ab hominibus debito, in hoc saltem, quod homo, Deo relicto, ad ipsum recurrit, se illi subijciendo pro auxilio: ergo in hoc illi cooperari tamquam ejus auxilio quis indigeret est superstitio. Deinde licet forte in principio demon non consulatur, ut infallibilis veritatis, tamen intendit hominem inducere

ad talem estimationem vel saltem, ut eam profiteatur & signis ostendat, & deo consulens demonem tale periculum incurrit: periculum autem peccati & ipsum peccatum sunt ejusdem rationis.

Petes II. An divinatio cum tacita & cum expressa demonis invocatione habeant naturam eandem speciem? Resp. Affir. cum Gualdo, Lessio, Layman & aliis, quos citat, & sequitur Bassus V. Divinatio n. 5. Ratio est: quia taciti & expressi eadem est ratio: atque exemplo professionis tacitae & expressae.

Petes III. An divinationes exercentes, vel divinos consulentes sint ipso facto excommunicati? Resp. probabilis esse quod non: nam c. Si quis ariolos 26. q. 5. in quo excommunicatio illa infligi deberet intelligi potest, adeoque debet, de excommunicatione ferenda sententia, ipsum sic interpretante consuetudine, ut post Suarez docet Bonacina sup. n. 22.

QUESTIO III. De Vana Observantia.

VANA observantia est superstitio, qua media inutilia adhibentur ad praestandum vel omittendum aliquid, ad quod illa media nec a Deo, nec a natura virtutem habent. Ut cum ex consideratione aliqujus eventus fortuiti colligit quis aliquid prosperi vel adversi, & inde actiones suas moderatur. Distinguitur a divinacione, quod haec circa speculativam occultorum aut futurorum effectuum cognitionem veretur: illa vero ad opus aliquod praestandum vel omittendum tendat, quae proinde pactum cum demone importat; utpote intendens opus aliquod per media plane inutilia consecrandum, adeoque per demonem promovendum.

Vanae observantiae tres communiter statuantur species, nempe pars notoria, observantia sanitatum & observantia eventuum. Ad has species ceterae sunt revocandae, sive cum expressa, sive cum tacita demonis invocatione fiant. Quae species secundum Castro Palao disp. 1. de Superstit. punct. 8. n. 6. post Suarez l. 2. de Superstit. c. 14. n. 10. & c. 15. num. 2. materialiter dumtaxat differunt, in substantiali malitia superstitiosis plane convenientes.

Ars notoria est ratio consequendi scientiam infusam absque labore per media ad hoc inutilia, ut sunt inspectioes quarundam figurarum, prolationes verborum ignorantum & similia vana & inefficacia adminicula. Hac arte Anabaptistae utuntur, dum cœnae suae poculo sumpto in instanti aliquando scripturarum, antea omnino ignoratarum, scientiam consequuntur, demone indubiè eam suggerente, vel (ut vult Sylvius 2. 2. q. 96. art. 1.) ipso per eorum os loquente,

18. An divinatio cum tacita & expressa demonis invocatione sint ejusdem speciei.

19. Divinationes non sunt ipso facto excommunicati.

20. Quid vana observantia.

Distinguitur a divinacione.

21. Tres ejus species accidentales enumerantur.

22. Scilicet ars notoria, qua describitur.

quente, ipsosque ista dementante, ut scripturas se intelligere putent. Unde per Ecclesiam exorcismos, à Catholicis adhibitos, non raso illa scientia ipsis non sine confusione admittitur: quin & ad fidem Catholicam converti in primam ignorantiam revertuntur, ut desert *Marchant To. 2. Tr. 2. part. 3. Tit. 19. q. 2. §. 2.* Hæc observantia ex genere suo est peccatum mortale: quippe quæ continet tacitam cum dæmone, à quo scientiæ infusio expectatur, societatem.

Est ex genere suo mortale.

23. An scientia per dæmonem semel acquisita licent uti.

Dubium autem moveri potest, an acquisita semel, ope dæmonis, scientiâ postea liceat uti? Affirmat *Suarez sup. c. 17. n. 1. & 2. Sanchez l. 2. Moral. c. 4. n. 1. & c. 42. n. 20.* aliique plures modò conservatio aut usus illius scientiæ independenter à dæmone adhibeatur. Ratio est: quia scientia ex se bona est, & peccatum, quo acquisita & parata fuit, jam pertransiit & desinit.

24. Quid observantia sanitatum.

Observantia sanitatum est superstitio, quæ adhibetur media inania & inutilia ad sanandos morbos hominum, vel brutorum: ut contingit, dum ad sanitatis conservacionem, recuperacionem, vulnèrum sanitatem, dolorum mitigationem, ab hostibus protectionem, adhibentur verba, signa, ceremoniæ, nec à Deo, nec à natura, ad id vires habentia.

25. Licetum est gestare Agnos Dei.

Licetum tamen est gestare Agnos Dei, verba scripta, Evangelium Sancti Joannis &c. ad sanitatem recuperandam, conservandam, similisque effectus obtinendos, ut testatur *Augustinus Tract. 7. in Joannem dicens: Cum caput tibi dolet, laudamus, si Evangelium ad caput tibi posueris.* Ut tamen ratio superstitionis facilius excludatur advertendum est cum *Sylvo sup. art. 4. Marchant & aliis*, ne ignota nomina vel characteres admisceantur. Deinde ne aliquid falsi addatur v. g. quod Christus febribus laboraverit: similiter ne ponantur res in modo scribendi, portandi vel suspendendi, aut simili loci, temporis &c. observatione, ad divinum cultum reverentiamque minime pertinente. Denique ne infallibiliter, sed tantum cum bona in Deum fiducia effectus desideratus expectetur. Quomodo autem à vana observantia excusari possint quædam ceremoniæ in diversis Ecclesiis & peregrinationibus ad Sanctorum Reliquias toleratæ & continuæ quasi consuetudine approbatæ, videri potest apud *Marchant sup. dub. 7. & Wiggers hic dub. 15.*

Cautela.

26. Hæc superstitio ex genere suo est mortalis.

Hæc superstitionis species ex genere suo est peccatum mortale, nisi ignorantia excuset: eò quod, saltem implicite à dæmone sanitas aut similis effectus, aliàs per media adhibita non comparabilis, expectetur. Unde parvitas materiæ per se nequit excusare à mortali; ut potest relinquens societatem & commercium cum dæmone, quod in quavis materia gravem continet malitiam, Valentia nihilominus *Tom. 3. disp. 6. q. 13. punct. 3.* in sine excusat à mortali ob parvitatem

An parvitas materia excuset.

materiæ, dum non intercedit expressum cum dæmone pactum, ut si quis annulum semel moveat super filium. Quod etiam admittit *Sanchez c. 40. n. 25. & 13.* si hoc semel faciat joco ad experiendum effectum causâ curiositatis.

Observantia eventuum contingit, quando fortuito aliquid contingit vel occurrit, ex quo homo sibi vel alteri aliquid prosperi vel adyersi conjectat: indeque suas actiones moderatur: ut si egredienti domum occurrat vulpes aut lepus, aut si piscem piccantem audiat, & inde malum sibi augurium prælagit: indeoque domum repetat.

27. Quid observantia eventuum.

Hanc observantiam, etsi divinationi valde vicinam & affinem, ab ea tamen distinguit *Bonacina Tom. 2. disp. 3. q. 5. punct. 4. n. 22.* post *Lessium c. 43. n. 66.* in eo, quod in hac observantia signa, ex quibus prælagium sumitur, fortuito occurrant aut incidentin divinatione verò ex proposito querantur & adhibeantur. Deinde quod in hac observantia principia, per intendatur directio operationum; in divinatione autem notitia futurorum aut occultorum.

Et qualiter à divinatione distinguitur.

Hanc observantiam ex genere suo esse peccatum mortale docet *Lessius sup. Bonacina n. 23.* aliiq; ab eo citati: quamquam in ratione ignorantis & bonæ fidei homines simplices sepius à mortali excusentur.

Est ex genere suo mortale.

QUESTIO IV.

Quid & Quotuplex Magia & que ejus Fundamenta?

Magia alia est naturalis & alia superstitiosa, quæ ab aliis diabolica appellatur. Naturalis est ratio quædam operandi mira per causas naturales, absque dæmonis opera. Hanc magiati, etsi de se non malam, tamen ut periculosam & sensim ad superstitiones magducentem cavendam monet *Wiggers de Superstit. dub. 17. num. 102.* post *Malderum, Suarez & alios.*

28. Magia alia naturalis.

Magia superstitiosa, de qua solum hic agimus, est, quædam ratio operandi mira per signa ope dæmonum: sicut enim magia naturalis utitur causis naturalibus, in superstitiosa utitur quibusdam signis, quibus ex quodam pacto allicitur dæmon, ut faciat, quod magus petit.

Magia superstitiosa.

Magia superstitiosa iterum duplex est, seu potius duplicem habet finem. Primus finis est ostentatio vel aliud commodum proprium vel alienum, & sic communi nomine vocatur magia. Secundus finis est dænum alicui inferendum, & dicitur maleficium, veneficium vel sortitaria.

Et hoc ratio est dæni plus.

Magia habet quædam fundamenta, ne statim appareat diabolum esse auctorem operum magicorum, ut facilius hominibus curiosis & stupidis hæc ars commendetur. Primum est: mundum & singulas ejus partes ha-

29. Habet quædam fundamenta. Primum.

Secundum.

tes habere animam rationalem. Secundum nomina Deorum & Dearum non esse nomina demonum, sedistarum animarum: quatenus enim habent vim intelligedi, vocant nomine masculino, & quatenus animant corpus, feminino. Hae fundamenta excogitata sunt, ut, quando magi exprēse invocant daemones, non videantur ipsos invocare, sed animas praefatas, quas dicunt esse bonas virtutes à Deo in ministerium & utilitatem hominis per mundum distributas.

Tertium.

Tertium fundamentum est, praeter angelos bonos & daemones malos, esse multos daemones bonos, quorum alii sunt caelestes & praesunt stellis & animabus earum: alii elementares, ex quibus alii sunt aërii, alii ignei. Quartum, animam humanam, quando exardescit in magnum desiderium, habere potestatem ad imprimendum verbis, scripturis & imaginibus vim quadam, quae naturaliter efficax sit ad effectum desideratum agendum, modo proportionem ad hunc effectum habeant, quae in eo significando sita est: v.g. si velis alicui nocere adhibenda sunt verba significantia noxam.

Quartum.

Quintum est, imagines & characteres fidei & signorum caelestium sub congrua sibi constellatione formatos accipere eandem vel similem vim cum ipsis sideribus.

Quintum.

Hae duo postrema excogitata sunt ad persuadendum omnes incantationes, adjurationes &c. naturaliter operari per vim à sideribus, vel ab anima impressam; adeoque actiones magicas esse naturales. Sed haec omnia vana sunt & contra omnem rationem, & quartum fundamentum est contra Scripturam Matth. 6. Quis autem vestrum cogitans potest adiacere ad staturam suam cubitum unum? & Matth. 5. Non potes unum capillum album facere aut nigrum.

30.

Magia ex genere suo peccatum mortale est, utpote continens exprēssam vel tacitam daemones invocationem ac proinde fornicitatem & benevolentiam erga illum, & ordinariè multa alia peccata annexa habet, de quibus magi in confessione sunt interrogandi, ut haereticis & infidelibus, abnegatio Dei & Sanctorum execratio, idololatria, blasphemiam in Deum & Sanctos, profanatio & abusus rerum, sacrarum, maxime earum, quae ad sacrosanctum Eucharistiae Sacramentum pertinent, luxuria & nefaria cum daemone commixtiones, denique damnata proximatorum, homicidia, praesertim infantium necdum baptizatorum, quorum ossiculis ad varia praestigia & maleficia utuntur magi, mortes animalium, vastationes segetum & similia.

31.

Magiam non excusari à mortali ob parvitatem materiae patet ex ante dictis de aliis superstitionis speciebus, traditurque à Tolero, Filinscio, Lessio, Sanchez, Diana apud Bassam V. Magia n. 2.

32.

Petes: qualiter cognosci possint opera

magica? Resp. cognosci posse tribus modis. Primo ex conditione causarum, quae adhibentur, ut si exprēse invocetur diabolus, item si preces adhibeantur, quatenus falsa permixta sunt, item si verba exotica, characteres, imagines, ligaturae &c. praeter Ecclesiae morem: cum enim effectus, qui intenditur, nequeat ab his causis produci, hęc producat à Deo, sequitur quod à solo diabolo qui in positione harum causarum inefficacium implicite invocatur. Nec obstat, quod interdum non nisi verba sacra adhibeantur: quia non diriguntur ad Deum, nec eo sensu proferuntur: quo sacra sunt, sed animo profano, id est, ad obtinendum effectum, vel alium, ad quem ex Dei vel Ecclesiae institutione non sunt ordinata.

Opera magica dignosci possunt ex conditione causarum adhibitarum.

Secundo ex conditione operationis, ut cum repente curatur animal absque miraculo, item si parvo tempore multa millaria conficiantur, si hęc pungetur imago cerea Petri v. g. & ille alibi doloribus conficiatur. Tertio ex effectus conditione, videlicet si effectus humanam industriam superet. Sunt autem ejusmodi plura, quae à magis operà demonum re ipsa, vel secundum speciem fiunt: quaedam enim fiunt circa elementa, ut excitado tempestates: quaedam circa corpora animalium, ut celerrimè transferendo, eaque transformando, infundendo morbos, aut morbos mirabiliter curando, impediendo laciones & similia: quaedam circa animam conjunctionem corpori, ut operando omnia ea, quae ex corporis dispositione pendent, v. g. amentiam, odia, amores &c.

Ex conditione operationis.

Vel ex conditione effectus.

QUESTIO V.

An liceat tollere signa magica eo sine ut demon nocere desinat?

Satis constat illa signa posse licite tolli ex indignatione vel odio facinoris, quo maleficus ea posuit, vel ut tesseram sui cum daemone pacti; vel in contemptum ac detestationem, tum diaboli, tum magicæ superstitionis, ut oblat Sylvium q. 96. art. 4. sed difficultas est, an signa illa amovere vel destruere liceat ea intentione, ut cesset noxamentum à daemone alioquin interendum. Ad quam

33. Licet signa magica tollere ex indignatione vel odio in daemone.

Dico I. Non licet tollere signa magica per novum maleficium. Ratio est: quia adhibitio novi malefici est intrinsecè mala, tamquam expressum vel tacitum cum daemone pactum involvens. Unde nulla utilitas vel necessitas praedictam malitiam abstergere potest.

34. Numquam tamen per novum maleficium.

Dico II. Licet tollere signa magica absque maleficio, ea intentione, ut demon nocere desinat. Ita passim Doctores cum Scoto 4. d. 34. num. 4. ubi dicit hoc esse meritum contra Estium 4. d. 34. §. 8. & 9. quem

35. Et scilicet licet tollere ex intentione ut cesset noxamentum.

Est ex genere suo peccatum mortale.

Habet ordinariè multa alia peccata annexa quae sunt mortalia.

Neque excusatur ratione levitatis materiae.

32.

quem sequitur *Sylvius sup. conclus. 3.* Ratio est: quia eiusmodi amotio signorum non est invocatio demonis ex natura rei, sed potius eversio prioris pacti; neque etiam ex intentione operantis, at quæ illi prorsus est contraria: ergo simpliciter est licita, cum aliunde non sit illicita. Patetque insuper exemplo sublationis signorum hostilium, inter homines, ipse nocenti cessatur faciendæ. Si quis enim, inisset pactum cum hoste, quod dato signo domum vel urbem incendet, is, qui tale pactum sciret, absque ullius cum hoste societatis vel pacti nota, signum illud amovere posset.

36.

Dices I. Qui tollit signa magica eo sine, ut diabolus nocere desinat, effectum desideratum non expectat à causa naturali, neque à voluntate humana, neque per miraculum à voluntate Dei aut Sanctorum: ergo expectat eum à diabolo, quod est illicitum, velut implicitam demonis invocationem continens. Resp. effectum desideratum expectari à Deo, non quidem miraculose, sed juxta ordinariam ejus legem obtinendum: quamquam enim Deus absolvi posset demoni permittere nocentiorum inferendorum continuationem independentem à quorumlibet signorum positione: juxta ordinarium tamen suum agendi modum eam non permittit, nisi malitiam humanam per signorum quorundam adhibitionem suo modo concurrentem & cooperante: quibus proinde signis sublatis de per se à Deo sperari potest locumentorum, aliàs inferendorum, cessatio.

37.

Dices II. Qui tollit signa magica modo prædicto, immiscet se pacto malefici cum demone, quod est hujusmodi, ut signo posito, diabolus nocere incipiat, & eo sublato desinat. Resp. non esse necesse, quod duplex illud pactum inter demonem & maleficum intercesserit, sed potest fuisse unicum, videlicet ut posito signo demon noceret, quo signo sublato, demon ulterius nocere non permittitur: atque ita potest æstimare, quisquis signa magica tollit, nisi aliunde sibi constet duplex pactum intercessisse. Quo posito adhuc licitum erit signa magica tollere, per actiones ad hoc ex se vel Dei aut Ecclesiæ ordinatione idoneas, ut docet *Wiggers n. 141.*

38.

An autem in hoc casu signa magica tollere liceat per talem actionem, quæ neque ex natura sua, neque ex Dei voluntate, vim habet impediendi maleficium, major est difficultas, quæ ad conclusionem nostram (ad cujus verificationem sufficiunt præmissa) impertinens & disparata. In qua apparet *Wiggers hęc dub. 21. n. 144.* non satis intelligibile, quomodo actio, nec ex se, nec ex Dei vel Ecclesiæ ordinatione vim habens impediendi maleficium, possit adhiberi ex intentione maleficium impediendi, absque aliqua communicatione cum demone. Nihilominus oppositum, pro quo

Wiggers sup. n. 145. refert *Suarez, Maldarum & alios*, non est improbable, eò quod videatur talis actio, posse adhiberi ad hoc, ut, signo magico per eam sublato, Deus demonem coerceret, ne ulterius nocere pergat: atque ita cessatio maleficii seu nocentia per talem actionem fatenta non expectatur ex præcedenti demonis pacto, sed à Deo, juxta ordinariam suam legem, sublato signo demonem ab ulteriori nocimento cohibente. Alia, quæ obijci solent, ex dictis solvi possunt. Interim videri potest *Lessius p. 44. dub. 6.*

Ex dictis sequitur, esse obligatorium signa magica tollere, dum ille, qui eorum conscius est, commode potest: quia tenetur impedire tum peccata per illa signa, tamquam conditionem sine qua non, committendam damna inde proximo obventura, ut observat *Sanchez l. 2. Moral. c. 41. n. 22. Suarez l. 2. de Superstit. p. 17. n. 13.* & alii. Si tamen sine gravi sui vel tertii incommodo signa illa tollere, non possit, ad id non tenetur.

Similiter ex dictis resoluta manet difficultas illa, an non solum licitum sit signa magica tollere, eo sine, ut diabolus per ea nocere desinat, sed etiam ponere alia signa, per quorum positionem expiret pactum prius & diabolus nocere desinat: nam si illa signa ex se, vel Dei aut Ecclesiæ ordinatione, habeant virtutem destructivam maleficii, omnino licitum est illa adhibere. Si verò neque ex se, neque ex Dei aut Ecclesiæ ordinatione, prædictam habeant virtutem, sed sint omnino indifferentia, procedendum est juxta alterutram sententiam *num. 38.* cum suo fundamento allatam.

Petes: An liceat à malefico petere dissolutionem maleficii? Resp. id non licere, si dissolutio fieri nequeat nisi per novum maleficium, ut patet ex dictis *conclus. 1.* idque etiam si maleficius ad hoc se paratū exhibeat cum equidè novi maleficii adhibitio maneat intrinsecè mala, ad quam proinde induci potest. Nec obstat, quòd ex justa causa liceat petere juramentum ab eo, qui scitur peccaturus: quia in hoc casu, solum petitur actio, quæ bene & malè fieri potest: in illo autem, quæ non nisi malè.

Unde consequenter *Bonacina hęc puncta 5. n. 8.* post *Suarez & Sanchez*, quos citat, docet ex justa causa maleficium simpliciter induci posse, ut maleficium tollat, quòd potest modo licito, etiam si illicitum quoque adhibere possit. Hoc tamen limitat *Wiggers dub. 23.* ad casum, quo inducens persuadet sibi probabiliter maleficium non ulurum malà arte, quanto aliter potest: sed verò certò aut probabiliter credat & sibi persuadeat, maleficium tali arte ulurum, etiam aliter possit, putat tunc non licere. Quæ tamen limitatio difficultatem patitur, ob exemplum juramenti, quod, exigi potest ab eo, qui moraliter certò æstimatur peccaturus, mo-

Qua cessatio expectatur à Deo, non à demone.

Idem, sine periculo se immiscendi pacto demoni.

Quid si actio signorum destructiva ex se neque ex ordinatione Dei vel Ecclesiæ ad id vim habeat.

39. Conscientiam signorum tenentur ea tollere.

40. Similiter licet signa magica tollantur per ea signa, quorum positionem contractum.

41. Non licet à malefico petere dissolutionem maleficii, nisi per novum maleficium.

Quid si maleficium moraliter certò, maleficium sit ulurum, etiam aliter possit.

rus, modo tamen possit non pejerare: idē- que Castro Palao punct. 12. n. 4. probabilius censet etiā in hoc casu licitē à malefico peti dissolutionem maleficii. Hoc saltem constat

maleficiū ex lege charitatis debere ab inducente excitari, ut maleficum modo licito dissolvat: nam quilibet tenetur, ubi commode potest, proximi peccatum impedire.

DISPUTATIO OCTAVA.

De Irreligiositate.

1. Irreligiositas Religioni opponitur per defectum. Ejus species.

IRRELIGIOSITAS Religioni per defectum opposita, ut ante diximus, est defectus cultus Deo debiti. Cōprehenditque sub se tentationem Dei, sacrilegium, blasphemiam, simoniam, perjurium & voti violationem: sed de his duobus postremis vitiis in præcedentibus actū est, & de Simonia disp. seq. agemus, de reliquis nunc acturi.

QUESTIO I.

De Tentatione Dei.

2. Tentatio dupliciter dicitur.

TENTATIO sumitur dupliciter. Primò ut idem sit, quod ad malum incitare, quo modo diabolus hominē tentat. Secundò significat dictum vel factum, quod adhibetur ad capiendum experimentum de aliquo qualitatibus, ut de potentia, scientia, justitia &c. juxta hanc significationem sumitur tentatio hoc loco.

3. Quid Tentatio Dei.

Vnde malum.

Est igitur tentatio Dei actus Religioni oppositus, quo quis absque justa causa dicit aut facit aliquid ad capiendum experimentum de divina aliqua perfectione, ut de potentia, sapientia, justitia, misericordia aliisve Dei attributis. Dicitur esse actus Religioni oppositus: quia est quædam in Deum irreverentia velle de ipsius perfectione experimentum sumere absque justa causa, relicta mediis à Deo institutis: sicut etiam in humanis contra observantiam suo Superiori debitam subditus delinquit, qui absque justa causa de virtutibus ejus experimentum capere præsumit.

Et in quo ejus malitia sita.

Unde malitia hujus vitii consistit in irreverentia erga Deum, ex indebita extraordinarij auxilij divini postulatione desumpta: quemadmodum enim reverentia Deo debita in eo sita est, quod consideratā illius majestatem & nostrā vilitatem intra limites ab ipso nobis præfixos nos contineamus, ne videlicet audacius, quam ipse concesserit, ad eum accedamus, ita irreverentia nascitur ex illius defectu.

4. Quidam non opponunt Dei.

Aliqui tamen Doctores sicut quos Sanchez l. 2. Moral. c. 34. n. 4. Reginaldus l. 17. n. 27. docent tentationem Dei etiam opponi virtuti spei, quatenus tentans Deum aliquid ab eo obtinere sperat modo indebito.

Dicitur est, absque justa causa: quia si illa adsit, non erit tentatio, ut si fiat ex divina Herimex Sum. Theol. Pars III.

no instinctu, v. g. si quis habeat donum miraculorum, gratiam sanitatum, vel si honor Dei & Ecclesiæ id exigat. Hinc juxta Aquinum 1. p. l. 9. c. 2. punct. 7. & alios excusatur, qui à Deo petit divinæ suæ voluntatis manifestationem, ut eidem per omnia conformet suam.

Tentatio Dei alia est expressa, alia interpretativa. Expressa tunc contingit, quando aliquid fit expressè ea intentione, ut experimentum capiatur de aliqua Dei perfectione, ut si quis se in puteum conjiciat, ut experiatur, an Deus eum lædi permittet. Hanc tentationis speciem ex vi sui objecti præcisè, omni aliâ malitiâ seclusâ, docet Suarez de Irrelig. c. 2. nu. 16. Contra aliquos, quos tacito nomine refert num. 15. & post eum Sylvius q. 97. art. 4. esse peccatum mortale: eò quòd extraordinarium Dei auxilium postulare, sine justa causa, videatur notabilem contra Deum irreverentiam continere.

Tentatio Dei alia est expressa.

Enim ex se mortali.

Interpretativa contingit, quando aliquid fit absque explicita quidem intentione sumendi experimentum de divina aliqua perfectione, requirit tamen extraordinarium Dei auxilium, illudque à Deo temerè expectatur: ut si quis exemplo Christi velit jejunare quadraginta diebus, expectas se à Deo sine cibo confortandum: secus si tam diu velit jejunare, ut sese occidat, tunc enim peccatum illud non habebit rationem tentationis Dei, quæ non potest fieri sine respectu ad Deum, ut post Lessium, Suarez & alios observat Bonacina Tom. 2. disp. 3. q. 9. n. 3.

6. Alia interpretativa.

Tentatio interpretativa Dei est peccatum mortale, quando provenit ex crassa ignorantia, vel dubitatione alicujus attributi divini, vel articuli fidei, quem homo scire tenetur. Secundò quando conjuncta est magno periculo vitæ, aut gravis læsionis, ut si quis, relicta scholâ, sese præcipitem daret ex turri. Tertio ratione scandali: concurruntque in his casibus duplex malitia, una tentationis Dei, quæ desumitur præcisè ex irreverentia Deo per tentationem illata; altera ex transgressione alterius virtutis v. g. fidelitatis, charitatis &c. Quarto denique in mortalem degenerat tentatio, quando procedit ex curiositate: eò quòd tentans actu suo tunc profiteatur Deum esse factorem curiosorum, non sine magna in Deum irreverentia, nisi ex levitate materiae (prout hanc tentationis speciem à mortali posse excusari censent

7. Quæ quando sit peccatum mortale.

Et an excusetur ex levitate materiae.